

METODOLOGY OF THE LINGUISTIC RESEARCH IN THE IMPERATIVES OF POSTMODERNISM

Stezhko Yurii,

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor
ORCID ID 0000-0002-0226-8081
National Aviation University,
1, Gusara avenue, Kyiv, 03058, Ukraine
istezhko@ukr.net

Bilous Nataliia,

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor
ORCID ID 0000-0002-6416-0623
National Aviation University,
1, Gusara avenue, Kyiv, 03058, Ukraine
15natalybelous@gmail.com

Shevchuk Lesia,

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor
ORCID 0000-0001-8113-0509
National Aviation University,
1, Gusara avenue, Kyiv, 03058, Ukraine
kafedra.pereklad2020@gmail.com

The transformation of lingual methodology at the cross line of the epoch of civilizations is highlighted in the paper. Often the state with the methodology is not equal with general scientific level in accordance with leading linguists and philosophers. It is noted that linguists do not always refer to the methodology or explain it quite simply way. There is a vision of the methodology as a manifestation of theory or its identification with a set of methods.

The philosophical principle of deconstruction is affirmed in linguistic research in a postmodern situation. Postmodernism has replaced the methodological requirements of classical rationality and a meaning unambiguity of a text with a multitude of the cognition illogical forms and intercultural forms of the meanings creation. A reorientation of requirements of the truth objectivity on to the truth pluralism with elements of subjectivity was happened. The methodology becomes a way for expressing non-scientific spiritual values of humanism. A methodological ideas renewal about general laws the creation of meanings, a method for explaining and linguistic presentation of reality is being opened from a standpoint of the naratology. For the naratology the subjectivity of reference as the identification of a concept with an non-linguistic object.

The peculiarity of the so-called self-reference in cases of transcendence of concepts is noted. The postmodern methodology of linguistic study does focus on identifying of tools for meaning forming of the text based on the analysis of the method establishing a reference. Such a tool is seen the philosophical concept of conventionalism, a reaching of the concept correlation with the referent in different cultures. Methodologically, artificially assigned reference is based on the philosophy of pragmatism correct is that what satisfies the cultural needs of the narrator, its associative complexes. The role of philosophy as the methodology that contributes to the realization in linguistic researches the criteria in the humanization in the imperatives of postmodernism is consistently substantiated.

Key words: methodology, philosophy, postmodernism, linguistics, narrative, reference.

© Stezhko Y., Bilous N., Shevchuk L., 2021

МЕТОДОЛОГІЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ІМПЕРАТИВАХ ПОСТМОДЕРНІЗМУ

Стежко Юрій,

кандидат педагогічних наук, доцент
ORCID ID 0000-0002-0226-8081
Національний Авіаційний Університет,
пр. Гузара Любомира 1, Київ, 03058, Україна
istezhko@ukr.net

Білоус Наталія,

кандидат педагогічних наук, доцент
ORCID ID 0000-0002-6416-0623
Національний Авіаційний Університет,
пр. Гузара Любомира 1, Київ, 03058, Україна
15natalybelous@gmail.com

Шевчук Леся,

кандидат педагогічних наук, доцент
ORCID 0000-0001-8113-0509
Національний Авіаційний Університет,
пр. Гузара Любомира 1, Київ, 03058, Україна
kafedra.pereklad2020@gmail.com

У статті висвітлюється трансформація лінгвометодології на зламі цивілізаційних епох. За оцінками провідних лінгвістів, філософів стан методології наразі в багатьох випадках не відповідає загальнонауковому рівню. Зазначається, що лінгвісти не надто переймаються методологією або тлумачать її досить спрощено. Має місце отождолення методології з її проявами як теорії чи навіть з сукупністю методів. З постмодернізмом в лінгвістичних дослідженнях набирає ваги філософський принцип деконструкції. Методологічні настанови логічності класичної раціональності, фіксованого смислу тексту поступилися позалогічним формам осягнення дійсності, легімізації міжкультурних форм смислотворення. Відбулася переорієнтація з об'єктивності істини на плюралізм істин з елементами суб'єктивності, завдяки чому методологія стає запорукою виразу позанаукових духовних цінностей, гуманізованою. З позицій наратології розкриваються методологічне оновлення уявлень про загальні закони смислотворення, спосіб пояснення та мовної презентації дійсності. Розглядається суб'єктивність референції як ідентифікація наратором поняття з позамовним об'єктом.

Відзначається особливість так званої самореференції у випадках трансцендентності понять. Постмодерністська методологія лінгвістичних досліджень орієнтує на виявлення інструментарію формування смислу тексту на підставі аналізу способу встановлення референції. Таким інструментарієм визначається філософська концепція конвенціоналізму – досягнення міжкультурної співвіднесеності поняття із референтом. Методологічно штучно призначена референтність ґрунтується на філософії прагматизму – вірно те, що ситуативно задовольняє культурні запити наратора, його асоціативні комплекси.

Послідовно обґрунтовується значення філософії як методології, яка торує шлях до втілення у лінгвістичні дослідження критеріїв гуманізації у вимірах імперативів постмодернізму.

Ключові слова: методологія, філософія, постмодернізм, лінгвістика, наратив, референція.

Вступ

Цивілізаційний злам на рубежі ХХ-ХХІ століть відбився на лінгвістиці формуванням нових засадничих принципів методології наукових досліджень. Прийдешні мовнокультурні реалії спричинили зречення методологічних постулатів доби модерну, проте не довершили формування нових імперативів гуманізації науки. Гуманізація застрягла на півдорозі до утілення ідеї багатовимірності смислового простору наративу, антропологізації лінгвістичного дискурсу, а лінгвометодологія опинилася на роздоріжжі між усталеними принципами раціональності, об'єктивізму часів модерну та широким лібералізмом деконструкції – пануючого методологічного принципу постмодернізму. Однак імперативи постмодернізму вчені сприйняли неоднозначно. Тож наразі говорити про завершеність лінгвістичної рефлексії щодо методології не доводиться. Відтак очевидно видається й актуальність обраної нами статейної теми щодо проблеми концептуалізації методології лінгвістики за постмодерністських реалій.

Проблемність обраної теми статейного дослідження обумовлена розбіжностями в розумінні методології науки “лінгвістика”, втратою гуманістичних орієнтирів, що істотним чином впливає на результативність досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Науковість вимагає послідовного дотримання принципів антропоцентризму як філософської основи лінгвістики, яка виразно прослідковується у настановах В. фон Гумбольдта, О. Потебні, Ф. де Соссюра. В філософії постмодернізму особливим чином актуалізується загальновідомий лінгвістичний постулат – “мова існує в людині, для людини і реалізується через людину” (В. Гак).

Наразі глибоке розуміння проблем методології лінгвістики знайшло своє відображення в низці публікацій як українських, так і зарубіжних вчених. Із сучасних дослідників проблем мовознавства, методології лінгвістичних досліджень привертають увагу здобутки таких вчених як М. Алефіренко, Ф. Бацевич, І. Бехта, Л. Дротянко, І. Коровіна, О. Кубрякова, О. Лещак, М. Махкамова, Г. Москальчук, Т. Недашківська, В. Онопрієнко, О. Селіванова, Р. Фрумкіна, у працях яких методологія бачиться філософським інструментарієм концептуалізації мовного виразу картини світу, а також прослідковуються й критичні зауваження щодо нехтування декотрими вченими заальнонауковою методологією, не вбачаючи у ній необхідність для конкретної лінгвістичної розвідки. Також відзначаються вади зневажливого ставлення до філософії уже в категоріях постмодернізму, наслідки якого ми і маємо намір висвітлити. Окремо варто відзначити багато в чому полемічні публікації з методології лінгвістики за авторством F. Marmolejo-Ramos, M. Muhartoyo, R. Freidin, N. Evans, S. Levinson.

Мета статті. На підставі проведеного аналізу публікацій визначилися із метою нашого дослідження – окреслити концептуальні міркування щодо нагальності та дослідницької перспективності трансформації лінгвістичної методології за постмодерністських культурних реалій.

Методи та методологія дослідження

Задля досягнення мети вважаємо за доцільне застосування таких методів як: описовий, задля характеристики сучасного стану лінгвометодології; метод зіставного аналізу стосовно розбіжностей у позиціях лінгвістів щодо філософської методології; метод сходження від абстрактного до конкретного у висвітленні закономірностей смислотворення та наративного способу мовної презентації дійсності.

За методологічну основу маємо філософську ідею антропоцентричності мови В. фон Гумбольдта, вчення О. Потебні, Е. Сепіра про взаємообумовленість мови, мислення, культури та теорію референції у вченнях сучасників.

Дослідження здійснюється з опертям на теоретичні розробки провідних лінгвістів, філософів про постмодерністську обумовленість смислотворення тексту, плюралізм форм осягнення дійсності та ролі фонових знань у формування універсального семантичного простору.

Виклад основного матеріалу дослідження

Передусім звернемося до зазначених у публікаціях академічно зрілих лінгвістів окремих вад сучасного стану лінгвометодології. Зупинимося на найбільш вагомим. Так, за спостереженнями О. Лещака, “здебільшого лінгвісти взагалі не переймаються питаннями щодо методологічної основи свого дослідження, оскільки думають, що просте та строге слідування фактам або традиційним постулатам забезпечить необхідний рівень ‘науковості’ й ‘об’єктивності’ їхньої роботи” (Лещак 2002: 46). Або ж, не вдаючись до філософських роздумів, грішать ототожненням лінгвометодології з лінгвістичними законами, теоретичними настановами, чи й взагалі із сукупністю методів, як це притаманне, здебільше закордонним дослідникам (Muhartoyu 2007). Окрім того, як зазначає О. Селіванова, “спостерігаються плутанина у визначенні загальнофілософських і теоретичних засад багатьох загалом цікавих і вагомим лінгвістичних розвідок, жонглювання термінами, які стосуються методів аналізу матеріалу, спрощене й вільне тлумачення багатьох доволі складних понять мовознавства” (Селіванова 2009: 209). Можливо тому О. Селіванова із загальнофілософських позицій зазначає: “Лінгвометодологія кваліфікується нами як маргінальна галузь, адже вона проектується в загальну методологію – учення про способи пізнання й осмислення дійсності й формування внутрішнього рефлексивного досвіду людини, а також про дослідницькі принципи та процедури аналізу об’єктів різних наук” (Селіванова 2009: 208). “Спрощене, вільне тлумачення” методології лінгвістичних досліджень обумовлені, як на нас, невиправданою ейфорією викликанією постмодерністською культурою антропологізації лінгвістики, утвердженням лібералізму у вимогах щодо істини, естетики слова, смислотворення тексту тощо.

З відмовою від методологічної платформи модернізму, яка дійсно вичерпала себе, лінгвісти воліють не обтяжувати себе новими постмодерністськими імперативами. Тому має місце підміна методології як системи окремими теоретичними положеннями, інколи не завжди узгодженими між собою, як фрагменти настанов різних наукових систем. У підсумку така еkleктика у кращому випадку виглядає методологією конкретно-наукового рівня, яка так чи інакше в підсумку визначається такою ж еkleктичною філософією.

Назагал в усіх окреслених нами методологічних вадах проглядається спільна загроза – недооцінка значення філософського аналізу лінгвістичних проблем як перехід на сутнісний рівень їх розуміння, від чого безпосередньо залежить ефективність лінгвістичних досліджень, якщо вони стосуються фундаментальних проблем.

Проте говорити про цілковите нехтування філософським аналізом не доводиться, позаяк навіть несвідомо науковець неминуче займає певну філософську позицію щодо наукової картини світу у контексті власних лінгвістичних досліджень. Кожній людині властиве філософствування, позаяк вона за своєю природною рисою воліє осягнути дійсність, але вже за власним мірилом, за яке має власний здоровий глузд. Тож є питання, яку саме філософію свідомо чи несвідомо сповідує дослідник. В минулому панівною була філософія раціоналізму, об’єктивності, а наразі це широкий лібералізм поєднання суб’єктивізму, ірраціоналізму, релятивізму тощо. Відтак і в поглядах на лінгвістичну методологію не має бути догматизму, бачення її історичною константою.

Звісно, неминучість звернення до філософського аналізу методології не слід тлумачити спрощено, як несвідомий феномен. Дослідник, на відміну від пересічної людини, має свідомо визначитися із філософським світобаченням теоретичного рівня, а відповідно й методологічними засадами його мовного виразу. А щодо оцінки про нерозуміння “проекції в загальну методологію” (О. Селіванова) лінгвістичних досліджень, то вона пояснюється обмеженістю філософського світогляду щодо власного позиціонування суб’єкта на полі методологічних можливостей. В цьому сенсі нам імпує бачення О. Селівановою взаємообумовленості світогляду та методології, розуміння того, що “методологія визначає світоглядну позицію дослідника та впливає

на розуміння ним природи об'єкта своєї науки, співвідношення предмета, об'єкта й суб'єкта дослідження, установлення науковцем загальної стратегії вивчення об'єкта тощо" (Селіванова 2009: 209). Утім, кажучи про взаємообумовленість методології та світогляду, на нашу думку, ліпше було б акцентувати увагу на впливі світогляду на визначення методологічної позиції, а уже потім говорити про роль методології у визначенні суб'єктом стратегії та принципів пізнання. Щодо об'єкту та предмету пізнання, то маємо говорити про їх обумовленість галуззю лінгвістики та метою дослідження.

Узагальнюючи зазначені положення, маємо виокремити істотне як основу, на якій ми маємо намір побудувати своє бачення постмодерністської концептуалізації лінгвометодології, а саме, що методологія лінгвістичних досліджень формується на основі філософського осягнення дійсності, і становить систему принципів, які постають орієнтирами в дослідницькій діяльності суб'єкта.

За висхідний пункт нашого бачення оновленої лінгвометодології маємо положення, що не можна догматично переносити парадигмальні імперативи лінгвістичних досліджень із однієї історичної культури на іншу. Кожна цивілізаційна доба вносить свої корективи у філософію осягнення дійсності як методологію науки. Не становить винятку й доба постмодерну, культура якої наклала відбиток на переосмислення ціннісних орієнтацій та теоретичний світогляд дослідника. Відбулася переорієнтація дослідницької діяльності з класичної раціональності на широкий спектр форм осягнення дійсності, з об'єктивності істини на плюралізм істин. Допустимість в істині елементів суб'єктивності стало підставою відповідності лінгвометодології імперативам постмодернізму. І, що важливо для дослідження лінгвістичних проблем комунікації на міжмовному рівні, це те, що разом з модернізмом пішли в небуття й методологічні настанови безроздільного панування смислової об'єктивності тексту, логічності класичної раціональності та інших чинників.

Постмодернізм спричинив чергову зміну централізмів раціоцентризм поступився антропоцентризму. Людиновимірність лінгвістичної методології можлива там, де є можливість особистісного самовираження наратора щодо мовного виразу наукової картини світу. Наше звернення до наративної моделі як антропоцентричної лінгвометодології спирається на визначення В. Кременя: «наратив специфічний спосіб осмислення світу як особливої форми існування людини, як властивого лише їй модусу буття» (Кремень 2005: 515).

Сучасна лінгвістика, вносячи смислову суб'єктивність у наратив, стає гуманізованою, стає провідником культурного коду нації. Тож лінгвістика як наука не має прагнути досягти єдино можливої істини, нехтуючи духовними можливостями збагнення світу, позарозумовими потенціями людини, творчими за суттю. Здобуте ірраціональним способом знання також може визнаватися істинним. Згідно принципу людиновимірності об'єктивність знань не варта того, щоб в ім'я її панування особа наражалась на смисложиттєву самопожертву. Такою є постмодерністська реальність.

Сьогодні у колі академічно зрілих дослідників-лінгвістів набирає ваги бачення мови як динамічної дисипативної системи, обумовленої як закономірностями, так і випадковостями, як об'єктивними, так і суб'єктивними чинниками, а назагал прагматизмом. Проте історичною константою, як на нас, залишається ключова проблема методології лінгвістики – проблема референції співзалежності поняття (концепту), думки та референта або ж денотата, які знаходяться у постійній взаємодії як у мові, так і в свідомості наратора (оповідача, інтерпретатора).

Щодо розбіжностей у тлумаченні термінів "концепт" та "поняття" нам імponує позиція Г. Садовнікової, що "поняття – це те, про що люди домовляються. Їх люди конструюють для того, щоб 'мати спільну мову' при обговоренні проблем. Концепти ж, навпаки, існують самі по собі, їх люди реконструюють. Іноді референти концепту і поняття збігаються" (Садовнікова 2014: 157). За нашим баченням, "концепти на відміну від понять є одиницями етнокультурної інформації, тож відображають світ у відповідності з національним сприйняттям речей та явищ, що позначаються мовою"

(Акмалдінова, Стежко 2019: 164). В контексті нашого дослідження щодо вивчення референції на міжмовному рівні комунікації з урахуванням етнонаціональних відмінностей нараторів вважаємо за доцільне ужиток терміну “поняття”.

Постмодерністські новації істотно міняють уявлення про загальні закони смислотворення, спосіб пояснення та мовну презентацію дійсності. Основним напрямком розвитку лінгвістики як науки є її комунікативна функція, формування міжмовного семантичного поля. Тож бачиться за доцільне окреслити засадничі положення культуровідповідної постмодернізму лінгвометодології досліджень комунікації в наратологічній аспектації. Формою втілення лінгвістичної методології постмодерністського проекту бачиться нарація як суб’єктивно змодельована дійсність. Саме наративна модель методології найповніше відповідає дослідженню проблем комунікації на міжмовному рівні.

Феномен наративу пропонується розглядати не лише як емпіричний феномен, а як новий теоретичний підхід, як стратегію постмодерністського оновлення методології. “Нарративний поворот” означає прежде всего отказ от идеала исчерпывающего знания и принятие идеи нестабильности, исключение детерминизма и признание темпоральности интерпретаций моделей” (Онопrienко 2010: 23). В наративній моделі картини світу простежується легітимізація розмаїття форм смислотворення. Ключовий методологічний принцип постмодернізму – деконструкція (Ж. Дерріда) передбачає трансформації смислу тексту незалежно від авторських інтенцій на догоду запитам культури постмодерну. Наратив втрачає смислову об’єктивність в традиційному її тлумаченні – як незалежність від міркувань суб’єкта. Це яскраво видно на літературній творчості українських постмодерністів, наприклад, на масштабній доместикації при перекладі Ю. Андруховичем шекспірівського Гамлета. Перекладач, він же й читач, не обтяжує себе дотриманням авторських інтенцій. Іронія, карнавалізація, шизофренія, відмова від реалізму ось що становить словесну естетику та визначає смисл тексту. У постмодерністській наратології раціоналізм, об’єктивізм визнаються згубними для пояснення семантики слова та смислу тексту.

Не існує фіксованого значення слова та смислу тексту – актом творення смислу є нарація. “Нарратив автора в процессе чтения снимается нарративом читателя, по-новому центрирующего и означающего текст. Чтение никогда не бывает объективным процессом обнаружения смысла, но вкладыванием смысла в текст, который сам по себе не имеет никакого смысла. Текст как нарратив – это рассказ, который всегда может быть рассказан по-иному” (Онопrienко 2010: 23). Постає питання – чим обумовлений цей «рассказ по-иному», які чинники задіяні у смислотворенні? До певної міри на ці питання відповідають наступні слова: “To comprehend even the simplest texts, readers must engage such intricate processes as feature recognition, lexical access, memory storage and retrieval, integration, updating, etc. What is most remarkable, and often not realized, is that the words on the page merely provide the scaffolding for the meaning of a text. The lion’s share of a text’s meaning is actually constructed by the reader” (Marmolejo-Ramos, Elosúa de Juan etc. 2014: 4). В цьому конструюванні й полягає “снятие нарратива автора нарративом читателя” як культурно та ментально відповідна інтерпретація. Щодо “feature recognition”, ми ще будемо говорити у нашій статті як про фонові знання.

Спробуємо окреслити наративну лінгвометодологію крізь призму теорії референції, яка дає нам підстави говорити про сенс повідомлення як відтворення референції шляхом пошуку такого лінгвістичного елементу, який би асоціативно відсилав наратора думкою до певного позамовного об’єкту дійсності – референта. Тобто референція – це та ланка, яка пов’язує поняття, думку із чуттєвістю.

Беручи до уваги наведені вище слова В. Онопрієнка, що “чтение никогда не бывает объективным процессом обнаружения смысла”, а “нарратив автора в процессе чтения снимается нарративом читателя”, постає питання: чи має референція однозначність як співвіднесення поняття з референтом (денотатом)? У філософському

аспекті це означає чи є однозначним співвіднесення форми як поняття зі змістом – його онтологічним засновником. Відповідь ні.

Отже, референція має розглядатися як суб'єктивна ідентифікація слова (імені), як породження думки про конкретний об'єкт дійсності, який має на увазі наратор, спираючись на власні знання та досвід. “Самому же акту этого порождения как раз и свойственно превращать язык в объект” (Гумбольдт 2000: 83).

Однак, якщо брати до уваги діалектику “снятия нарратива автора нарративом читателя” за В. Онопрієнком, виходить, що суб'єктивно визначена референція одного наратора постає об'єктивно невизначеністю для іншого. Адже у кожного наратора одне й те ж поняття може асоціативно зіставлятися із різними референтами. Референт розглядається як позамовний об'єкт реальності, окреслений суб'єктивним досвідом, ментальними особливостями та так званими “background knowledge” (Махкамова 2018: 26). У наративі проявляється не лише хронологія подій, але й, головню, внутрішній світ наратора; в наративі оповідач об'єктивує власну суб'єктивність. Якщо смисл творить сам наратор, то, погодьмося, у взаємовідносинах між нараторами “всякое понимание всегда есть вместе и непонимание, всякое согласие в мыслях и чувствах – вместе и расхождение” (Гумбольдт 2000: 84). “Понимание”, “согласие” одного наратора обертається “непониманием”, “расхождением” іншого. Особливим чином ця суб'єктивність референції проявляється при зіткненні із трансцендентними позначеннями, наприклад, у релігійних оповідях, які не відповідають здобуткам досвіду, не досягаються здоровим глуздом, а охоплюються думкою лише завдяки рефлексії, коли “референтом понятия являются сами эти понятия...” (Керимов 2013: 17). Скажімо, поняття “душа”, “віра”, “доля”, “воля”, “безкінечність” тощо існують у свідомості як субстанції-сутності самі в собі. “Ratio” виявляє свою безпорадність у спробах порозумітися на референтах трансцендентних понять, які були б спільними для усіх нараторів, за різних культур, ментальностей тощо. Тож питається, яким чином можна забезпечити взаєморозуміння, якщо “for all people the mechanism of ‘encryption’ and ‘decryption’ is different and depends on various reasons, one of which is the different psychology of people” (Махкамова 2018: 27).

Якщо модерністи стверджували, що універсальне семантичне поле порозуміння нараторів є наслідком логічного способу мислення, іманентно притаманного усім людям, то постмодернізм тотальним лібералізмом разом з відмовою від фіксованої значущості наративу нівелює значення класичного раціоналізму на користь позалогічних форм мислення. Ось як про це говорить В. Кремень: “Постмодернізм критикує розум (раціоналізм) за інструменталізм і недостатню комунікативність... Нова раціональність – це сформований на основі інформаційної культури ірраціоналізм... Постмодерністський текст характеризується такими рисами: інтертекстуальність, іронія ...” (Кремень 2005: 382-383). Більш докладно щодо постмодерністського оновлення раціональності за рахунок послаблення логічної строгості, а отже й більш гуманістичної раціональності, розглядається у (Стежка 2019: 16-17).

Відтак, зречення жорсткої логічної обумовленості референції на користь елімінації референційної невизначеності позалогічними засобами наповнює світорозуміння наратора загальнолюдськими духовними цінностями та торує шлях до взаєморозуміння на засадах фонових знань. Зміст поняття “фонові знання” пояснює М. Махкамова: “It is a well-known fact that an indispensable condition for the implementation of any communicative act must be a mutual knowledge of realities by the speaker and the hearer, which is the basis of language communication. These values have received in linguistics the name of background knowledge. A word reflecting an object or phenomenon of the reality of a particular society not only means it, but also creates some background associated with this word” (Махкамова 2018: 26). Саме фонові знання, “связанные с этим словом”, а не логіка раціональності є провідними у створенні семантичного поля, на якому мають порозумітися наратори; саме вони розкривають шлях до референції на полі трансцендентних понять.

Проте, якщо референція є непідвладною для осягнення розумом, то в межах нарративної методології допускається її конструювання. За словами Т. Керімова, “невозможность и недостижимость референта означают неизбежность его открытия, неизбежность его конструирования” (Керимов 2013: 17). Іншими словами, референтність штучно призначається. У випадку такої “непостижимості” наратор конструює референцію на основі індивідуальних знань про світ, зафіксованих у попередніх нараціях за уже відомих значень понять. Штучно призначена референтність верифікується прагматизмом – вірно те, що ситуативно задовольняє запити наратора, його асоціативні комплекси. Об’єктивність, достовірність у класичній формі втрачають свою імперативність, поступаючись суб’єктивній своєрідності істинності наративу.

Наративна методологія лінгвістичних досліджень орієнтує на виявлення інструментарію формування смислу тексту на підставі аналізу способу встановлення референції за моделлю семантичного трикутника Огдена-Річардса. Таким інструментарієм встановлення семантики загального універсального поля (поля міжмовної комунікації) на основі одиничного, індивідуального є філософія конвенціоналізму – досягнення загальноузгодженого співвіднесення поняття з референтом на основі низки суб’єктивних уявлень. Досягнутої (сконструйованої) таким чином референції наратори мають дотримуватися принаймні у межах всього тексту. Здобута таким чином інтертекстуальна (інтеркультурна) визначеність трансцендентних понять забезпечує прагматизацію теорії референції і, як наслідок, взаєморозуміння нараторів. Такими зразками взаємоузгодження референції, незалежно від мови, національності, культури слугують референції понять на кшталт “радість”, “сум”, “воля”, “душа” тощо. За усієї вразливості для критики конвенційно призначена референтність (читай квазіреферентність) в особливих випадках трансцендентності понять є чи не єдиним способом забезпечення взаємоузгодження інтенціональної та іманентної рецепції наративу в ситуації “невозможности и непостижимости референта” (Т. Керімов). Отже, наративізацію методології варто розцінювати як конструювання мовної картини світу в постмодерністських імперативах.

Результативність проведеного дослідження полягає в окресленні засадничих принципів нарративної форми лінгвістичної методології досліджень з міжмовної комунікації за імперативами постмодернізму.

Висновки й перспективи дослідження

Таким чином, формування методологічної культури лінгвістичних досліджень проблем комунікації наразі є одним із ключових завдань сьогодення. Постмодернізм виявив свою гуманістичну сутність, яка стала підґрунтям людиноцентризму лінгвістики. “Постмодернізм течія інтелектуальна” (В. Кремень). Новий інтелектуалізм звільнив мислення дослідника від формалізованого спрощення мовного виразу наукової картини світу, протиставивши йому творчість, свободу самовираження у смислотворенні тексту, суб’єктивність “лінгвістичної поведінки” (Р. Рорті). Рациональність втратила свою безальтернативність на користь позалогічних форм осягнення істини, а об’єктивність втратила свої панівні позиції, поступаючись суб’єктивності задля утвердження позанаукових духовних цінностей. Формою втілення лінгвістичної методології постмодерністського проекту постала нарація як суб’єктивно змодельована дійсність.

Проведене дослідження торує шлях до втілення у лінгвістичні дослідження критеріїв гуманізації у вимірах імперативів постмодернізму.

Наостанок. Запропоновані методологічні положення на перетині лінгвістики та філософії все ж не вичерпують усієї глибини обраної теми. Обмежений обсяг статті на дає змоги дослідити інші аспекти проблеми методології лінгвістичних досліджень, тому маємо перспективу розвитку дослідження у напрямку еволюції методологічних засад як в межах філософії постмодернізму, так і з огляду на запити уже наступних цивілізаційних трансформацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Акмалдінова, Стежко, 2019 - Акмалдінова О.М., Стежко Ю.Г. Мовна та концептуальна картини світу в інтеркультурній репрезентації художнього перекладу. *Вісник КНЛУ. Серія Філологія*. Том 22. № 2. К.: КНЛУ, 2019. С. 160-169. URL: <http://philmessenger.knlu.edu.ua/issue/view/11663> (дата звернення: 11.02.21).
- Бехта, 2015 - Бехта І.А. Наратив і контекст комунікативної ситуації: стратегії інтерпретації оповідного дискурсу експериментального письма / І. А. Бехта // *Дані текстових корпусів у лінгвістичних дослідженнях: монографія*. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. С. 115–129.
- Гумбольдт, 2000 - Гумбольдт В. Избранные труды по языкознанию / В. Гумбольдт. М.: Прогресс, 2000. 400 с.
- Керимов, 2013 - Керимов Т.Х. Язык философии / под общ. ред. Т.Х. Керимова. Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2013. 220 с. URL: https://elar.urfu.ru/bitstream/10995/28790/1/978-5-7996-0950-4_2013.pdf (дата звернення: 11.02.21).
- Кремень, 2005 - Кремень В.Г. Філософія: мислителі, ідеї, концепції. / В.Г. Кремень. К: Книга, 2005. – 528 с.
- Лещак, 2002 - Лещак О.В. Очерки по функциональному прагматизму: Методология – онтология – эпистемология. / О.В. Лещак. Тернополь-Кельце: Підручники та посібники, 2002. 255 с.
- Оноприенко, 2010 - Оноприенко В.И. Нарратив как стратегия и практика постмодернистского обновления методологии социогуманитарного знания / В.И. Оноприенко // *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія*. № 1. К.: НАУ, 2010. С. 22-25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnau_f_2010_1_7 (дата звернення: 11.02.21).
- Садовнікова, 2014 - Садовнікова Г.В. Співвідношення категорій концепт, поняття і значення у когнітивному термінознавстві. / Г.В Садовнікова // *Вісник КНЛУ. Серія Філологія*. Том 17. № 1. К.: КНЛУ, 2014. С. 156-164. URL: <http://philmessenger.knlu.edu.ua/article/viewFile/102919/98044> (дата звернення: 11.02.21).
- Селіванова, 2009 - Селіванова О.О. Лінгвометодологія – наукова парадигма - епістема. / О.О. Селіванова // *Науковий вісник Чернівецького університету. Слов'янська філологія*. Випуск 475 - 477. 2009. С. 208-214.
- Стежко, 2019 - Стежко Ю.Г. Подання інформації в комп'ютерно-орієнтованих освітніх технологіях та її експлікація в імперативах постмодернізму. / Ю.Г. Стежко // *Information Technologies and Learning Tools*. № 3 (71), 2019 С. 12-22. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/issue/view/100/> (дата звернення: 11.02.21).
- Evans, Levinson 2009 - Evans N., Levinson S.C. The myth of language universals: Language diversity and its importance for cognitive science. *Behavioral and Brain Sciences*. Cambridge University Press. 2009. 32. S. 429–492. URL: https://www.eva.mpg.de/documents/Cambridge/Tomasello_Universal_BehBrainSci_2009_1554182.pdf doi:10.1017/S0140525X0999094X (дата звернення: 11.02.21).
- Mahkamova, 2018 - Mahkamova M. R. Modern Problems of Linguistics and Methods of Teaching English. *Obrazovatel'nyj process*. 2018. 1: S. 26-28. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/modern-problems-of-linguistics-and-methods-of-teaching-english/viewer> (дата звернення: 11.02.21).
- Marmolejo-Ramos, Elosúa de Juan etc., 2014 - Marmolejo-Ramos F., Elosúa de Juan M., Gyax P., Madden C. & Mosquera R. In Press, *Pragmatics & Cognition*. Reading between the lines: The activation of embodied background knowledge during text comprehension. URL: http://doc.rero.ch/record/209012/files/Marmolejoetal_2009_preprint.pdf (дата звернення: 11.02.21).

Muhartoyo, 2007 - Muhartoyo M.A. Introduction To Research Methodologies In Language Studies. *Lingua Cultura*. 2007. Vol. 1 No. 1 S. 11-18 URL: <https://journal.binus.ac.id/index.php/Lingua/article/view/257> (дата звернення: 11.02.21). DOI: <https://doi.org/10.21512/lc.v1i1.257>

REFERENCES

- Akmaldinova, Stezhko 2019 - *Akmaldinova O.M., Stezhko Yu.H.* (2019). Movna ta kontseptualna kartyny svitu v interkulturnii reprezentatsii khudozhnogo perekladu. [Language and Conceptual Picture of the World in the Intercultural Representation of Artistic Translation]. *Visnyk KNLU. Seriya Filologiya*. 22. 2. pp. 160-169. URL: <http://philmessenger.knlu.edu.ua/issue/view/11663> (Accessed: 11.02.2021) [in Ukrainian].
- Bekhta 2015 - *Bekhta I.A.* (2015). Naratyv i kontekst komunikativnoi sytuatsii: stratehii interpretatsii opovidnogo dyskursu eksperymentalnogo pysma. Dani tekstovyykh korpusiv u linhvistychnykh doslidzhenniakh: monohrafiia. [Narration and context of the communicative situation: strategies of the experimental writing narrative discourse interpretation. Data of the textual corps in linguistic research: monograph]. Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki. pp.115-129. [in Ukrainian].
- Gumboldt 2000 - *Gumboldt V.* (2000). Izbrannye trudy po jazykoznaniju. [Selected works on linguistics]. M.: Progress. 400 p. [in Russian].
- Kerimov 2013 - *Kerimov T.H.* (2013). Jazyk filosofii. [The Language of Philosophy]. ed. by T.H Kerimov. Ekaterinburg: Izd. Ural. un-ta. 220 p. URL: https://elar.urfu.ru/bitstream/10995/28790/1/978-5-7996-0950-4_2013.pdf (Accessed: 11.02.2021) [in Russian].
- Kremen 2005 - *Kremen V.H.* (2005). Filosofii: myslyteli, idei, kontseptsii. [Philosophy: thinkers, ideas, concepts]. K: Knyha. 528 p. [in Ukrainian].
- Leshhak 2002 - *Leshhak O.V.* (2002). Ocherki po funkcional'nomu pragmatizmu: Metodologija – ontologija – jepistemologija. [Essays on Functional Pragmatism: Methodology – Ontology - Epistemology]. Ternopol-Kelce: Pidruchnyky ta posibnyky. 255 p. [in Russian].
- Onopriyenko 2010 - *Onopriyenko, V. I.* (2010). Narrativ kak strategija i praktika postmodernistskogo obnovenija metodologii sociogumanitarnogo znanijaю [The Narrative as The Strategy and Practice of Postmodern Renewal of Social and Humanitarian Knowledge]. *Visnyk Natsionalnogo aviatsiinoho universytetu*, 1. pp. 22-25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnau_f_2010_1_7 (Accessed: 11.02.2021) [in Russian].
- Sadovnikova 2014 - *Sadovnikova H.V.* (2014). Spivvidnoshennia katehorii kontsept, poniattia i znachennia u kohnityvnomu terminoznavstvi. [The Categories Ratio Concept, Notion and Meaning in Cognitive Terminology]. *Visnyk KNLU. Serii Filolohiia*. 17. 1. pp. 156-164. URL: <http://philmessenger.knlu.edu.ua/article/viewFile/102919/98044> (Accessed: 11.02.2021) [in Ukrainian].
- Selivanova 2009 - *Selivanova O.O.* (2009). Linhvometodolohiia – naukova paradyhma - epistema. [Linguistics methodology - the scientific paradigm - the epistema]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Slov'ianska filolohiia*. 475 – 477. pp. 208-214 [in Ukrainian].
- Stezhko 2019 - *Stezhko Yu.H.* (2019). Podannia informatsii v komp'uterno-orientovanykh osvitynikh tekhnolohiiah ta yii eksplikatsiia v imperatyvakh postmodernizmu. [Vision of Information in the Computer Oriented Educational Technologies and its Explication in the Imperatives of Postmodernism]. *Information Technologies and Learning Tools*, 3 (71). pp. 12-22. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/issue/view/100/> (Accessed: 11.02.2021) [in Ukrainian].

- Evans, Levinson 2009 - *Evans N., Levinson S.C.* (2009). The myth of language universals: Language diversity and its importance for cognitive science. *Behavioral and Brain Sciences*. Cambridge University Press 32, pp. 429–492. URL: https://www.eva.mpg.de/documents/Cambridge/Tomasello_Universal_BehBrainSci_2009_1554182.pdf (Accessed: 11.02.2021) Doi:10.1017/S0140525X0999094X [in English].
- Mahkamova 2018 - *Mahkamova M. R.* (2018). Modern Problems of Linguistics and Methods of Teaching English. *Obrazovatel'nyj process*. 1. pp. 26-28. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/modern-problems-of-linguistics-and-methods-of-teaching-english/viewer> (Accessed: 11.02.2021) [in English].
- Marmolejo-Ramos, Elosúa de Juan etc., 2014 - *Marmolejo-Ramos F., Elosúa de Juan M., Gygax P., Madden C. & Mosquera R.* (2014). In Press, Pragmatics & Cognition. Reading between the lines: The activation of embodied background knowledge during text comprehension. URL: http://doc.rero.ch/record/209012/files/Marmolejoetal_2009_preprint.pdf (Accessed: 11.02.2021) [in English].
- Muhartoyo 2007 - *Muhartoyo M.A.* (2007). Introduction To Research Methodologies In Language Studies. *Lingua Cultura* Vol. 1 No. 1. pp. 11-18 URL: <https://journal.binus.ac.id/index.php/Lingua/article/view/257> (Accessed: 11.02.2021) DOI: <https://doi.org/10.21512/lc.v1i1.257> [in English].

Received: 02 March, 2021